

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

28 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 28 lutego 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi I Wydział Cywilny
z 31 stycznia 2022 r., I ACa 392/21,

w sprawie z powództwa S.K.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

1) oddala skargę kasacyjną;

**2) zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2.700
(dwa tysiące siedemset) zł z odsetkami w wysokości odsetek
ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego
za czas po upływie tygodnia od doręczenia pozwanemu odpisu
niniejszego orzeczenia.**

Grzegorz Misiurek
(M.M.)

Karol Weitz

Marta Romańska

UZASADNIENIE

Powód S.K. wniósł o zasądzenie na jego rzecz od Bank Spółki Akcyjnej w W. kwoty 88.279,12 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 10 maja 2018 r., tytułem zwrotu rat kapitałowo-odsetkowych, które w okresie od 17 kwietnia 2008 r. do 5 lutego 2018 r. świadczył w zawyżonej wysokości w wykonaniu umowy kredytowej, a ewentualnie – w razie uznania umowy za nieważną – wniósł o zasądzenie kwoty 181.096,55 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia następnego po doręczeniu odpisu pozwu, z tytułu zwrotu wszystkich świadczeń, które w okresie od 5 sierpnia 2010 r. do 5 lutego 2018 r. spełnił nienależnie w wykonaniu umowy oraz o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego kredytu wynikającego z umowy nr [...], zawartej przez strony 7 kwietnia 2008 r.

Pozwany Bank Spółka Akcyjna w W. (do 22 listopada 2013 r. – Bank1 Spółka Akcyjna w W.) wniósł o oddalenie powództwa, także z uwagi na przedawnienie roszczeń dotyczących świadczeń spełnionych na jego rzecz w okresie wcześniejszym niż 3 lata przed skutecznym wniesieniem pozwu i zawarcie umowy ponad 10 lat przed wniesieniem pozwu (art. 118 k.c.).

Wyrokiem z 29 grudnia 2020 r. Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił powództwo w części co do żądania zapłaty kwoty 88.279,12 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 10 maja 2018 r. i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 179.328,18 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 12 sierpnia 2020 r., a także ustalił, że nie istnieje stosunek prawny kredytu wynikający z umowy nr [...], zawartej przez strony 7 kwietnia 2008 r. oraz oddalił powództwo ewentualne w pozostałej części.

Sąd Okręgowy ustalił, że powód zamierzał zaciągnąć kredyt w kwocie 360.000 zł na zakup mieszkania. W pozwanym banku zbadano jego zdolność kredytową w złotych oraz frankach szwajcarskich (CHF) i ta druga okazała się wyższa. Pracownik banku poinformował powoda, że kredyt waloryzowany kursem CHF jest dla niego znacznie korzystniejszy niż kredyt w złotych. Uprzedził, że w kredycie waloryzowanym kursem CHF do przeliczenia kwoty do wypłaty będzie zastosowany kurs kupna tej waluty, a przy określeniu wysokości spłacanych rat - kurs jej sprzedaży. Nie poinformował powoda, kto i w jaki sposób ustala ten kurs.

Poinformował o ryzyku wzrostu kursu waluty, a powód wiedział, że kursy walut zmieniają się. Powodowi zaprezentowano symulację przeliczenia kwot spłaty kredytu, gdy kurs franka wzrośnie o około 50%. Powód pytał pracownika banku, czy może negocjować kurs stosowany do przeliczenia kwoty kredytu do wypłaty. Powiedziano mu, że nie ma takiej możliwości, a negocjacje mogą dotyczyć tylko prowizji za udzielenie kredytu i marży banku. Powód pytał też o zabezpieczenie kredytu, ubezpieczenie niskiego wkładu i ubezpieczenie bezpiecznej spłaty.

Powód złożył wniosek kredytowy, wniosek o ubezpieczenie niskiego wkładu własnego oraz oświadczenie, że pracownik banku przedstawił mu w pierwszej kolejności ofertę kredytu w złotych i po zapoznaniu się z tą ofertą powód wybrał ofertę kredytu denominowanego w walucie obcej, mając pełną świadomość ryzyka związanego z tym produktem, a w szczególności tego, że niekorzystna zmiana kursu waluty spowoduje wzrost comiesięcznych rat spłaty kredytu oraz wzrost całego zadłużenia. Oświadczył, że został poinformowany o jednoczesnym ponoszeniu ryzyka zmiany stopy procentowej, polegającym na tym, że w wyniku niekorzystnej zmiany stopy procentowej może zwiększyć się comiesięczna rata spłaty kredytu oraz wysokość całego zobowiązania, że jest świadomy ponoszenia obu rodzajów ryzyka związanego z wybranym przez niego produktem kredytowym. Oświadczył też, że pracownik banku poinformował go o kosztach obsługi kredytu w wypadku niekorzystnej zmiany kursu walutowego oraz zmiany stopy procentowej, tj. o możliwości wzrostu raty kapitałowo-odsetkowej.

7 kwietnia 2008 r. powód zawarł z pozwanym umowę nr [...] o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych [...] waloryzowany kursem CHF na zakup na rynku wtórnym mieszkania, refinansowanie nakładów własnych na ten cel, pokrycie opłat związanych z udzieleniem kredytu oraz pokrycie kosztów ubezpieczenia. Bank udzielił powodowi kredytu w kwocie 370.000 zł na okres 360 miesięcy, tj. od 7 kwietnia 2008 r. do 7 kwietnia 2038 r. Powód zobowiązał się spłacić kredyt w równych ratach kapitałowo-odsetkowych w okresie kredytowania. Walutą waloryzacji kredytu był CHF. Kwota kredytu wyrażona w walucie waloryzacji na koniec 3 kwietnia 2008 r. według kursu kupna waluty z tabeli kursowej banku wynosiła 171.805,34 CHF. Wartość kredytu wyrażona w CHF w dniu uruchomienia kredytu mogła być różna od tej podanej informacyjnie. Opłata z tytułu ubezpieczenia spłaty kredytu w TU SA

wynosiła 0,20% kwoty kredytu, tj. 740 zł.

Zabezpieczeniem spłaty kredytu była hipoteka kaucyjna wpisana na pierwszym miejscu do kwoty 555.000 zł na kupionej przez powoda nieruchomości, ubezpieczenie niskiego wkładu własnego kredytu na 36-miesięczny okres, przelew praw z tytułu umowy grupowego ubezpieczenia spłaty rat kredytu w razie poważnego zachorowania oraz pobytu w szpitalu w wyniku choroby i nieszczęśliwego wypadku.

Kwota kredytu miała być wypłacona powodowi w złotych, a spłata rat kapitałowo-odsetkowych miała następować przez pobranie z rachunku powoda kwoty odpowiadającej jej wysokości, po przeliczeniu kwot określonych w harmonogramie spłat w CHF według kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej banku, obowiązującego dniu spłaty o godzinie 14:50. W dniu wydania decyzji kredytowej oprocentowanie kredytu wynosiło 3,79% - marża banku 0,90%, podwyższone o 1,5 p.p. w okresie ubezpieczenia kredytu. Wysokość zmiennej stopy procentowej w dniu wydania decyzji kredytowej ustalona została jako stawka bazowa LIBOR 3M wynoszącej dla CHF 2,89%, powiększona o stałą w całym okresie kredytowania marżę w wysokości 0,90%.

Wcześniejsza spłata całości kredytu lub raty kapitałowo-odsetkowej, a także spłata przekraczająca wysokość raty miała być przeliczana po kursie sprzedaży CHF z tabeli kursowej banku obowiązującym w dniu i godzinie spłaty.

Z chwilą wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego lub od dnia wytoczenia powództwa o zapłatę wierzytelności z umowy kredytowej, bank miał przeliczyć wierzytelność na złote po kursie sprzedaży CHF według swojej tabeli kursowej z dnia wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego lub wytoczenia powództwa.

W § 29 ust. 1 umowy powód oświadczył, że został dokładnie zapoznany z kryteriami zmiany stóp procentowych kredytów obowiązującymi w banku oraz zasadami oprocentowania kredytu i w pełni je akceptuje, że został dokładnie zapoznany z warunkami udzielania kredytu złotowego waloryzowanego kursem waluty obcej, w tym w zakresie zasad dotyczących spłaty kredytu i w pełni je akceptuje, jest świadomy, że z kredytem waloryzowanym związane jest ryzyko kursowe, a jego konsekwencje wynikające z niekorzystnych wahań kursu złotego wobec walut obcych mogą mieć wpływ na wzrost kosztów obsługi kredytu.

Według § 23 ust. 2 i 3 regulaminu udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych - w ramach [...] (dalej - regulamin) wysokość każdej raty odsetkowej lub kapitałowo-odsetkowej kredytu waloryzowanego kursem przyjętej waluty określona jest w tej walucie, natomiast jej spłata dokonywana jest w złotych po uprzednim przeliczeniu według kursu sprzedaży danej waluty, określonym w tabeli kursowej banku na dzień spłaty. Wysokość rat odsetkowych i kapitałowo-odsetkowych kredytu waloryzowanego wyrażona w złotych ulega comiesięcznej modyfikacji w zależności od kursu sprzedaży waluty, według tabeli kursowej banku na dzień spłaty. Wcześniejsza spłata całości kredytu lub raty kapitałowo-odsetkowej kredytu waloryzowanego, a także spłata przekraczająca wysokość raty przeliczana jest po kursie danej waluty, ogłaszanym na dzień spłaty (§ 26 ust. 2 regulaminu). Przewalutowanie kredytu waloryzowanego na złotowy odbywa się po kursie sprzedaży dotychczasowej waluty kredytu według tabeli kursowej banku (§ 35 regulaminu). Przewalutowanie kredytu złotowego na waloryzowany odbywa się po kursie kupna waluty waloryzacji z tabeli kursowej banku. Przewalutowanie kredytu waloryzowanego w jednej walucie na kredyt waloryzowany w innej walucie odbywa się następująco: a) przewalutowanie z dotychczasowej waluty po kursie sprzedaży waluty według tabeli kursowej banku - na złotówki, b) przewalutowanie ze złotych na walutę docelową według kursu kupna waluty według tabeli kursowej banku, w obu przypadkach po kursach z dnia i godziny przewalutowania kredytu.

Umowa zawarta została na podstawie wzorca opracowanego przez bank i niepodlegającego negocjacjom. W chwili zawarcia umowy powód znał pojęcie kursu sprzedaży i kursu kupna i nie miał większych wątpliwości co do warunków tej umowy.

Pozwany wypłacił powodowi z tytułu kredytu kwotę 370.000 zł.

Powód spłacał kredyt zgodnie z harmonogramem. Nie skorzystał z istniejącej od lipca 2009 r. możliwości spłacania rat kredytowych w CHF. W okresie od 5 sierpnia 2010 r. do 5 lutego 2018 r. spłacił kwotę 181.096,55 zł, a łącznie do 5 lutego 2018 r. kwotę 236.145,26 zł, w tym 5 sierpnia 2010 r. kwotę 418,48 zł (odsetki) i kwotę 1.261,99 zł (kapitał) - łącznie 1.680,47 zł.

W piśmie doręczonym pozwanemu 9 kwietnia 2018 r. powód złożył reklamację umowy o kredyt dotyczącą rat kapitałowo -odsetkowych pobranych od niego

w wyższej wysokości niż rzeczywiście powinien spłacić w okresie od 17 kwietnia 2008 r. do 5 lutego 2018 r. w związku z wprowadzeniem do umowy niedozwolonych postanowień, których treść miała wpływ na nadpłacenie rat kwotą 88.279,12 zł i wniósł o zaspokojenie roszczenia. Pozwany odmówił uwzględnienia żądania powoda. 12 kwietnia 2018 r. powód wystąpił z wnioskiem o zawezwanie pozwanego do próby ugodowej co do zapłaty na jego rzecz kwoty 88.279 zł z odsetkami z tytułu nienależnie pobranych w okresie od 17 kwietnia 2008 r. do 5 lutego 2018 r. rat kapitałowo-odsetkowych.

Przy przyjęciu, że początkowe saldo kredytu w łącznej wysokości 370.000 zł nie podlegało indeksacji do CHF, że kredyt jest oprocentowany według stawki i marży pozwanego określonych w umowie kredytowej i podlegał spłacie zgodnie z postanowieniami umowy z pominięciem kwestionowanych postanowień dotyczących klauzuli indeksacyjnej, z uwzględnieniem okresu kredytowania, rodzaju rat, gdyby daty spłaty poszczególnych rat kredytu (kapitału i odsetek) odpowiadały datom spłat poszczególnych rat (kapitału i odsetkom) i wysokości oprocentowania stosowanego przez bank, łączna wartość kredytu (kapitału i odsetek), które powód zobowiązany byłby spłacić pozwanemu w okresie od 17 kwietnia 2008 r. do 5 lutego 2018 r. wynosiłaby 148.053,59 zł; różnica między łączną wysokością rat kapitałowo-odsetkowych uiszczonych przez powoda na podstawie umowy a łączną wysokością rat kredytu (kapitału i odsetek), które powód byłby zobowiązany uiścić na rzecz pozwanego od 17 kwietnia 2008 r. do 5 lutego 2018 r. wynosiłaby 88.091,67 zł.

Powód ma 40 lat, wykształcenie wyższe. Ukończył automatykę i robotykę. Pracuje jako informatyk. W dalszym ciągu spłaca kredyt. Zawarł umowę kredytową jako konsument (art. 22¹ k.c.).

Zdaniem Sądu Okręgowego powód spełniał na rzecz pozwanego świadczenie nienależne w wykonaniu nieważnej umowy o kredyt. Postanowienia zawarte w § 10 ust. 1, w § 12 ust. 5, § 15 ust. 4 umowy kredytowej i § 1 ust. 3, § 23 ust. 2 i ust. 3, § 26 ust. 2, § 31 ust. 3 regulaminu są bowiem niedozwolonymi klauzulami umownymi w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., które nie wiązały powoda, chociaż sama umowa kredytu spełniała wymagania określone w art. 69 ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (aktualny tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 1646, dalej - pr. bank.).

Przeliczenie kwoty kredytu wyrażonego nominalnie w CHF na złote i odwrotnie, według oznaczonego kursu CHF, jest co do zasady dopuszczalne i zgodne z ustawą. To, że regulacje dotyczące kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty obcej zostały wprowadzone do art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 pr. bank. na mocy ustawy z 26 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe i niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 165, poz. 984; dalej - ustawa antyspreadowa) z dniem 26 sierpnia 2011 r. nie oznacza, że wcześniej zawarcie umowy kredytu tego rodzaju było niedopuszczalne.

Wzorzec, według którego zawarta została umowa zawierał upoważnienie dla banku do samodzielnego określania kursów CHF stosowanych do przeliczania świadczeń z umowy, lecz nie objaśniał metody, według której ma to nastąpić. Miernik waloryzacji stosowany do przeliczenia świadczenia pieniężnego powinien mieć natomiast charakter obiektywny, niezależny od woli jednej ze stron. Poprzestanie w umowie wyłącznie na odwołaniu się do tabeli kursów obowiązujących w banku, nawet jeśli jest ona publikowana na jego stronie, stanowiło nadużycie jego pozycji w relacji z kredytobiorcą. Świadczenia powoda mogły podlegać waloryzacji, lecz przy zastosowaniu obiektywnych mierników. Bez znaczenia dla oceny postanowień umownych przewidujących tego rodzaju kompetencje banku jest to, w jaki sposób pozwany korzystał z przysługujących mu uprawnień do kształtowania kursów, w tym czy były one ustalane na poziomie rynkowym. Oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, nie zaś na podstawie obserwacji sposobu wykonywania umowy.

W ocenie Sądu Okręgowego, pozwany nie poinformował powoda należycie o ryzyku wiążącym się z zawarciem umowy kredytowej, nie wytłumaczył mu wpływu kursu walutowego na wysokość zadłużenia, co naruszyło rażąco interes powoda.

Sąd Okręgowy uznał, że kwestionowane przez powoda postanowienia umowne dotyczące indeksacji były abuzywne i nie wiązały powoda. Brak związania konsumenta niedozwolonymi postanowieniami, o którym mowa w art. 385¹ § 1 zdanie pierwsze k.c., oznacza, że nie wywołuje ono skutków prawnych od samego początku, chyba że konsument następnie udzieli świadomej, wyraźnej i wolnej zgody na nie i w ten sposób jednostronnie przywróci mu skuteczność. Powód takiej zgody nie udzielił.

Sankcją niedozwolonego charakteru klauzul umownych jest ich bezskuteczność połączona z przewidzianym w art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. związaniem stron umową w pozostałym zakresie. Także na tle dyrektywy Rady 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE 1993 L 95, s. 29, ze zm., dalej - dyrektywa 93/13) osiągnięcie stanu „niezwiązania” konsumenta zakwestionowanymi postanowieniami umownymi powinno nastąpić, na ile to możliwe, przy utrzymaniu umowy w mocy. W ocenie Sądu Okręgowego nie jest możliwe dalsze obowiązywanie umowy łączącej strony, gdyż – po wyłączeniu z niej postanowień niedozwolonych – nie da się jej wykonywać, tj. określić wysokości świadczenia, które powód powinien spełniać na rzecz banku. Sąd Okręgowy uznał, że nie może pozostać w obrocie umowa kredytu, w której jego wysokość podlegająca spłacie wyrażona byłaby w złotych, z pominięciem mechanizmu waloryzacji, a oprocentowanie bazowałoby na stopie referencyjnej właściwej dla kredytu w CHF, tj. LIBOR. Takie oprocentowania nie jest na rynku stosowane do kredytów w złotych.

Postanowienia przewidujące przeliczenie oddanej do dyspozycji powoda kwoty kredytu oraz spłacanych rat na inną walutę określają główne świadczenia stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 zdanie 2 k.c. i art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13. W razie stwierdzenia abuzywności klauzuli ryzyka walutowego i przeliczeniowych utrzymanie umowy nie jest możliwe. Pominięcie klauzul abuzywnych doprowadziłoby do zniesienia mechanizmu indeksacji i pośrednio do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją kredytu do waluty. Byłoby to równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należałoby ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze. Bez dotkniętych nieważnością postanowień umowa nie zostałaby zawarta i dlatego musi być w całości uznana za nieważną.

Powód liczył się z konsekwencjami ewentualnego uznania umowy kredytu za nieważną i uznał takie rozwiązanie za korzystne dla siebie.

Z tej przyczyny Sąd Okręgowy oddalił żądanie zapłaty kwoty 88.279,12 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 10 maja 2018 r., która miała odpowiadać świadczeniom zapłaconym przez powoda w zawyżonej wysokości. Wobec uznania umowy kredytu za nieważną, spełnione przez powoda i pozwanego świadczenia

stały się należne w rozumieniu art. 410 k.c. i strony umowy powinny je sobie zwrócić. Od 5 sierpnia 2010 r. do 5 lutego 2018 r. powód zapłacił pozwanemu kwotę 181.096,55 zł. Świadczenia powoda nie były okresowe, co czyni bezzasadnym zarzut przedawnienia świadczeń spełnionych w okresie 3 lat przed zażądaniem ich zwrotu. Do roszczeń powoda zastosowanie ma ogólny przepis o terminie przedawnienia (10 - letni termin, według art. 118 k.c. w brzmieniu obowiązującym do 8 lipca 2018 r. w związku z art. 5 ust. 2 zdanie drugie ustawy z 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1104). Oznacza to, że z upływem 10 lat od spełnienia świadczenia uległy przedawnieniu roszczenia powoda o zwrot rat zapłaconych przed 11 sierpnia 2010 r. (10 lat wstecz przed doręczeniem pozwanemu odpisu pisma stanowiącego zmianę powództwa). Tym samym przedawnienie objęło roszczenia o zwrot rat zapłaconych do 11 sierpnia 2010 r. Roszczenia o zwrot rat zapłaconych po 11 sierpnia 2010 r. nie uległy więc przedawnieniu.

Sąd Okręgowy na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410 k.c. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 179.328,18 zł, odpowiadającą kwocie 181.096,55 zł (świadczenia spełnione w okresie od 5 sierpnia 2010 r. do 5 lutego 2018 r.), pomniejszone o kwotę płatności dokonanych 5 sierpnia 2010 r. - 418,48 zł (odsetki) i 1.261,99 zł (kapitał), tj. płatności objętych 10 - letnim terminem przedawnienia. Kwota obejmująca nieprzedawnione roszczenia wyniosła 179.382,18 zł. W pozostałej części Sąd Okręgowy oddalił powództwo ewentualne. Orzekł też o odsetkach ustawowych za opóźnienie na podstawie art. 481 k.c., przyjmując, że miało ono miejsce od 12 sierpnia 2020 r., tj. kolejnego dnia po doręczeniu pozwanemu pisma zmieniającego powództwo, w którym powód zażądał kwoty z tytułu nienależnego świadczenia w związku z nieważnością umowy. W pozostałym zakresie Sąd Okręgowy oddalił żądanie odsetkowe.

Zdaniem Sądu Okręgowego, powód wykazał interes prawny w zgłoszeniu żądania ustalenia nieistnienia stosunku prawnego kredytu wynikającego z umowy kredytu zawartej przez strony 7 kwietnia 2008 r.

Wyrokiem z 31 stycznia 2022 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi zmienił wyrok Sądu Okręgowego z 29 grudnia 2020 r. w ten sposób, że zasądzoną nim kwotę podwyższył

do kwoty 181.008,65 zł, a w pozostałym zakresie oddalił apelację powoda i apelację pozwanego w całości od tego wyroku.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego i ocenę prawną sprawy. Uznał jednak, że Sąd Okręgowy błędnie ocenił świadczenie spełnione przez powoda 5 sierpnia 2010 r. w kwocie 1.680,47 zł, którego zwrotu powód zażądał w piśmie procesowym zawierającym zmianę żądania doręczonym pozwanemu wprawdzie 11 sierpnia 2020 r., lecz nadanym w urzędzie pocztowym 23 lipca 2020 r., jako przedawnione. Sąd Apelacyjny podniósł wysokość zasądzzonego na rzecz powoda świadczenia o kwotę odpowiadającą racie zapłaconej 5 sierpnia 2010 r., której zwrotu powód zażądał 23 lipca 2020 r.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego z 31 stycznia 2022 r. pozwany zarzucił, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa procesowego (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), tj.: - art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, przez błędną wykładnię i w konsekwencji rozstrzygnięcie o skutkach abuzywności wyłącznie na podstawie przepisów materialnych aktualnych na dzień zawarcia umowy, podczas gdy mógł zastosować art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na dzień zamknięcia rozprawy (uwzględniający nowelizację, która weszła w życie 24 stycznia 2009 r., przewidującą oparcie przeliczeń wartości świadczeń walutowych w oparciu o kurs średni NBP).

Pozwany zarzucił także, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), tj.: - art. 58 § 2 k.c. przez stwierdzenie, że umowa stanowiła czynność prawną sprzeczną z zasadami współżycia społecznego; - art. 353¹ k.c. przez stwierdzenie, że oceniana umowa sprzeciwia się zasadom współżycia społecznego; - art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13, przez stwierdzenie abuzywności unormowań odsyłających do tabeli kursów banku, które wyłączone są na gruncie dyrektywy 93/13 spod kontroli abuzywności, stanowiąc „warunki umowy odzwierciedlające obowiązujące przepisy ustawowe”, to jest odzwierciedlające art. 111 ust. 1 pkt 4 pr. bank., stanowiący ustawową podstawę do publikowania przez banki obowiązujących w relacjach z nimi kursów walut; - art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385² k.c. przez ograniczenie się do oceny literalnej treści kwestionowanych postanowień umownych, a jednocześnie niewzięcie pod uwagę

argumentów mających istotne znaczenie dla oceny: (1) jaka jest treść spornych klauzul po przeprowadzeniu procesu wykładni i czy są one, na dzień zawarcia umowy, jednoznaczne, (2) czy sporne klauzule są, na dzień zawarcia umowy, zgodne z dobrymi obyczajami oraz (3) czy sporne klauzule, na dzień zawarcia umowy, rażąco naruszały interes konsumenta; - art. 385¹ § 1 i § 3 k.c. przez stwierdzenie, że sporne klauzule waloryzacyjne nie były indywidualnie uzgodnione w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., podczas gdy powód miał rzeczywisty wpływ na to, czy sporne postanowienia znajdują się w umowie; - art. 385¹ § 1 k.c. przez stwierdzenie, że rzekomo sporne klauzule waloryzacyjne były niejednoznaczne, sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszały interes powoda; - art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 1 i art. 3 ust. 3 dyrektywy 93/13 w zw. z przepisami załącznika do dyrektywy 93/13: ust. 1 lit. j oraz lit. I, oraz ust. 2 lit. c, tiret pierwsze i drugie, oraz ust. 3 załącznika do dyrektywy 93/13 przez stwierdzenie, że sporne postanowienia waloryzacyjne umowy są abuzywne, podczas gdy dyrektywa 93/13 stwierdza co prawda, że mają charakter abuzywny postanowienia, które przewidują „umożliwienie sprzedawcy lub dostawcy według własnego uznania jednostronnej zmiany warunków bez uzasadnionego powodu wymienionego w umowie” (pkt 1, lit. j załącznika) oraz przewidują „możliwość ustalania ceny towaru w momencie dostawy lub umożliwienie sprzedawcy towarów lub dostawcy usług podwyższenia cen bez zapewnienia konsumentowi prawa do unieważnienia umowy, jeśli w obu przypadkach cena jest zbyt wysoka w stosunku do cen obowiązujących w chwili składania zamówienia” (pkt 1, lit. I załącznika), natomiast z następującymi wyjątkami, które wykluczają możliwość stwierdzenia abuzywności postanowień dotyczących: „[w szczególności w zakresie normy z pkt. 1 lit. j i lit. I] transakcji w obrocie papierami wartościowymi, instrumentami finansowymi lub innymi produktami lub usługami, których cena związana jest ze zmianami notowań giełdowych indeksu lub stopy rynku finansowego, nad którymi sprzedawca czy też dostawca nie ma żadnej kontroli” (pkt 2, lit. c, tiret pierwsze); [w szczególności w zakresie normy z pkt. 1 lit. j i lit. I] „umowy kupna lub sprzedaży walut obcych, czeków podróżnych lub międzynarodowych przekazów pieniężnych wystawionych w walucie obcej”. [Ponadto w zakresie normy z pkt. 1, lit. I, zakaz jej stosowania] „nie narusza warunków indeksacji cen, o ile jest to zgodne z prawem, pod warunkiem że zostanie jasno przedstawiona metoda, według której następują

zmiany cen”; - art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, przez stwierdzenie upadku umowy bez poinformowania powoda o skutkach takiego rozstrzygnięcia; - art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2, 31 ust. 3 i 32 ust. 1 Konstytucji przez stwierdzenie, że abuzywność spornych postanowień umowy skutkuje upadkiem całej umowy, co stoi w sprzeczności z zasadą proporcjonalności, równości, pewności prawa oraz utrzymania w mocy umowy w zakresie niedotkniętym abuzywnością, a także pozostaje w sprzeczności z interesem innych konsumentów oraz konkurentów pozwanego; - art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 56 k.c. przez ocenę oświadczeń woli złożonych przez strony umowy wyłącznie na podstawie literalnego brzmienia jej postanowień; - art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 354 § 1 k.c. przez przyjęcie, że – po ewentualnym stwierdzeniu nieważności lub abuzywności spornych klauzul – cała umowa jest nieważna, podczas gdy zobowiązania powinny zostać przeliczone po aktualnym na dzień danej operacji finansowej, rynkowym kursie CHF/PLN; - art. 56 k.c. przez przyjęcie, że – po ewentualnym stwierdzeniu nieważności lub abuzywności spornych klauzul – cała umowa jest nieważna, podczas gdy art. 56 k.c. stanowi właściwy przepis dyspozytywny, a zobowiązanie powinno być przeliczone po wynikającym z zasad współżycia społecznego i ustalonych zwyczajów, aktualnym na dzień przeliczenia, rynkowym kursie kupna CHF; - art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 pr. bank. w zw. z art. 4 ustawy antyspreadowej przez przyjęcie, że – po ewentualnym stwierdzeniu nieważności lub abuzywności spornych klauzul – umowa jest nieważna; - art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie art. 385¹ § 2 k.c. i w konsekwencji niezastosowanie art. 358 § 2 k.c.; - art. 41 ustawy z 28 kwietnia 1936 r. - Prawo wekslowe (Dz. U. z 2016 r., poz.160; dalej - pr. weksl.) w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. oraz art. 24 ust. 3 ustawy o NBP w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie art. 385¹ § 2 k.c. i w konsekwencji niezastosowanie tych przepisów po stwierdzeniu niezwiązania konsumenta normą umowną odsyłającą do konkretnego źródła pochodzenia kursu walutowego (tzw. klauzula *spreadu*); - art. 189 k.p.c. przez przyjęcie, że powód ma interes prawny w ustaleniu nieważności umowy; - art. 405 k.c. i art. 410 § 2 k.c. przez ich zastosowanie, ewentualnie art. 409 k.c. przez niezastosowanie; - art. 481 k.c. w zw. z art. 455 k.c. przez zasądzenie odsetek począwszy od daty wcześniejszej niż dzień wydania prawomocnego wyroku.

Pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w pkt I oraz o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w zaskarżonym jego apelacją zakresie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, a ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w pkt I i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, a ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w pkt I oraz o orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę wyroku Sądu Okręgowego w zaskarżonym jego apelacją zakresie i oddalenie powództwa w całości.

Powód wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, że dopuszczalne jest wystąpienie z żądaniem ustalenia nieistnienia stosunku kredytu ze względu na nieważność tej umowy, nawet jeżeli stronie przysługuje roszczenie o zwrot świadczeń spełnionych na jej podstawie. Interes prawny w ustaleniu istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa – mimo równoległego rozpoznawania roszczenia o zasądzenie świadczenia – może być uzasadniony w kontekście ewentualnych innych roszczeń mogących wynikać ze spornego stosunku prawnego, a tylko w drodze powództwa o ustalenie możliwe jest wiążące – ze skutkami prawomocności materialnej (art. 365 w związku z art. 366 k.p.c.) – przesądzenie o istnieniu (albo nieistnieniu) stosunku prawnego lub prawa w sposób stanowiący prejudykat dla innych postępowań (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, z 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22, z 20 marca 2024 r., II CSKP 401/23, z 6 czerwca 2024 r., II CSKP 1166/22, z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22; wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 23 listopada 2023 r., C-321/22, Provident Polska, pkt 77, gdzie wskazano, że art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności stoi on na przeszkodzie przepisom krajowym, zgodnie z ich wykładnią dokonaną w orzecznictwie, które w celu uwzględnienia wytoczonego przez konsumenta powództwa zmierzającego do stwierdzenia bezskuteczności nieuczciwego warunku w umowie zawartej z przedsiębiorcą wymagają dowodu na istnienie interesu prawnego, w sytuacji gdy uznaje się, że taki interes nie istnieje, jeżeli konsumentowi przysługuje powództwo o zwrot nienależnego świadczenia, lub gdy może on powołać się na tę bezskuteczność w ramach obrony przed powództwem wzajemnym

w przedmiocie wyegzekwowania wykonania zobowiązania wytoczonym przeciwko niemu przez tego przedsiębiorcę na podstawie tego warunku.).

Nie jest zatem zasadny zarzut naruszenia art. 189 (w związku z art. 391 § 1 i art. 327 § 1 pkt 2 k.p.c.) przez Sąd Apelacyjny.

Ustalenie, że sporne postanowienia nie były indywidualnie negocjowane z powodem, który zawarł umowę kredytową z pozwanym jako konsument, otwierało drogę do oceny postanowień umownych w świetle art. 385¹ § 1 k.c. O rzeczywistym wpływie konsumenta na treść postanowień umownych można mówić wtedy, gdy osoba działająca za bank wspólnie z nim ustali ostateczne brzmienie klauzuli umownej, w wyniku rzetelnych negocjacji, chyba że postanowienie zostanie sformułowane przez konsumenta i włączone do umowy na jego żądanie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22). Dokonanie przez konsumenta wyboru między różnego rodzaju umowami oferowanymi przez bank nie stanowi formy indywidualnego uzgodnienia postanowień umowy w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c., nie świadczy bowiem o rzeczywistym wpływie konsumenta na treść postanowień umowy, którą wiąże się z bankiem (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22, postanowienia Sądu Najwyższego z 28 września 2023 r., I CSK 6388/22, z 5 października 2023 r., I CSK 420/23, z 9 sierpnia 2024 r., I CSK 1807/23 i I CSK 1849/23).

W uchwale składu siedmiu sędziów z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17 (OSNC 2019, nr 1, poz. 2) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.) dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy. Wykładnia językowa art. 385¹ § 1 zdanie pierwsze k.c. nie daje bowiem podstaw do przyjęcia, że w ramach oceny abuzywności postanowienia umowy istotny jest sposób jego stosowania przez przedsiębiorcę ani to, dla której ze stron ten sposób stosowania jest korzystny. Przy jej prowadzeniu uwzględnić należy wyłącznie sposób kształtowania praw i obowiązków konsumenta przez oceniane postanowienie i tylko wyrażona w określonej formie (przeważnie słownej) treść normatywna, tzn. norma lub jej element określający prawa lub obowiązki stron (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, OSNC 2016, nr 4, poz. 40) jest w ramach tej kontroli przedmiotem oceny, a jej punktem

odniesienia - sposób oddziaływania postanowienia na prawa i obowiązki konsumenta.

Sąd Apelacyjny przeanalizował postanowienia umowy zwartej przez strony z zachowaniem powyższych zasad i dostrzegł, że na cały mechanizm waloryzacyjny świadczeń z umowy kredytowej składają się dwa rodzaje postanowień zawartych w umowie, a mianowicie te, które wprowadzają sam mechanizm indeksacji kwoty kredytu do waluty obcej, wiążący się z ryzykiem walutowym w konsekwencji zmian kursu waluty w okresie pomiędzy dniem wypłacenia środków z kredytu i spłaty poszczególnych rat kapitałowo-odsetkowych oraz te postanowienia, które określają samą technikę przeliczania świadczeń po kursach ustalanych przez bank. Obie te klauzule określają główny przedmiot świadczenia stron w umowie kredytowej i - niezależnie od możliwości przeprowadzenia odrębnie analizy ich brzmienia, jasności sformułowania oraz sposobu oddziaływania na sytuację, w jakiej po zawarciu umowy znajdują się jej strony - ostatecznie wspólnie kształtują prawa i obowiązki stron umowy.

Samo wprowadzenie do umowy postanowień przewidujących waloryzowanie świadczeń, które na jej podstawie strony zobowiązują się spełniać nie narusza ustawy ani jest sprzeczne z dobrymi obyczajami. Odwołanie się do kursu waluty obcej jako miernika waloryzacji świadczeń z umowy powoduje, że o wysokości tych świadczeń decydują czynniki kształtujące kurs waluty waloryzacji. Istotne staje się wówczas rozłożenie ryzyka zmiany kursu waluty pomiędzy strony umowy, zabezpieczone wpisanymi w umowę instrumentami, a gdyby z uwagi na charakter umowy, w której świadczenie jednej ze stron spełniane jest w nieodległym czasie po zawarciu umowy, a świadczenia drugiej mają być rozciągnięte w czasie na dziesięciolecia ryzyko zmiany kursu waluty miało dotyczyć przede wszystkim tę stronę, która spełnia świadczenia w długim czasie - wprowadzenie mechanizmów wyłączających to ryzyko po tym, gdy przekroczy pewien akceptowalny poziom. Takich mechanizmów umowa zawarta przez strony nie przewidywała, niezależnie od niedostatków pouczenia powoda o nieograniczonym ryzyku kursowym, które wiąże się z zawartą umową i może być dla niego trudne do udźwignięcia w razie silnej deprecjacji złotówki do CHF.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie już wskazywano – co zostało należycie uwzględnione przez Sąd Apelacyjny – jakie przesłanki muszą być spełnione, aby można było przyjąć, że konsument został należycie poinformowany o ryzyku walutowym związanym z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty obcej czy denominowanego w tej walucie (por. wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z 28 lutego 2023 r., II CSKP 763/22, z 25 października 2023 r., II CKSP 820/23 i z 9 lipca 2024 r., II CSKP 249/24), co wskazywałoby na jednoznaczność postanowienia wprowadzającego to ryzyko i wykluczało jego kontrolę pod kątem abuzywności, zważywszy, iż chodzi o postanowienie określające świadczenie główne (por. art. 385¹ § 1 zdanie 2 k.c.). W tym kontekście Sąd Najwyższy zastrzegając m.in., że ogólne pouczenie konsumenta, iż wahania kursów waluty obcej, do której kredyt jest denominowany/indeksowany, wpłyną na wysokość salda kredytu oraz wysokość raty kapitałowo-odsetkowej wyrażonej w walucie krajowej, jest niewystarczające dla stwierdzenia, że bank udzielił kredytobiorcy konsumentowi wystarczającej informacji. Podkreślał też, że nawet przestrzeganie przez bank obowiązującego w dacie zawarcia umowy standardu wynikającego z rekomendacji S Komisji Nadzoru Bankowego dotyczącej dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie wydanej w 2006 r., nie wyklucza oceny, iż bank nie udzielił konsumentowi należytej informacji, a ocena ta może przesądzać nietransparentność klauzuli ryzyka walutowego (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22 i z 25 października 2023 r., II CKSP 820/23, postanowienie Sądu Najwyższego z 3 września 2022 r., I CSK 2071/22, i tam przywoływane orzeczenia).

O zakwalifikowaniu jako abuzywne postanowień umowy odnoszących się już szczegółowo do metody przeliczania świadczeń przez Sąd Apelacyjny zadecydował natomiast brak w niej, albo w będącym jej załącznikiem regulaminie, informacji o sposobie tworzenia tabeli kursowej banku. Tymi brakami umowa obciążona była już w momencie jej zawarcia, choć ich negatywne dla powoda skutki ujawniły się w istocie po paru latach wykonywania umowy przez obie jej strony. W orzecznictwie

Sądu Najwyższego wyjaśniono, że określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron, w związku z czym jest niedopuszczalne (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134, z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16, z 19 września 2018 r., I CNP 39/17, z 24 października 2018 r., II CSK 632/17, z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17, z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115, z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, Glosa 2020, nr 4, s. 67 i n., z 30 września 2020 r., I CSK 556/18, z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 674/22, z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z 25 października 2023 r., II CSKP 820/23, z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22, z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, z 24 maja 2024 r., II CSKP 1560/22, z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22, wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 18 listopada 2021 r., C-212/20, A. S.A., pkt 41, 47-55, 58 i 64-66, z 27 stycznia 2021 r., C-229/19 i C-289/19, Dexia Nederland, pkt 49, z 13 października 2022 r., C-405/21, Nova Kreditna Banka Maribor, pkt 22, z 21 września 2023 r., C-139/22, mBank (Polski rejestr klauzul niedozwolonych), pkt 54 oraz postanowienie Trybunału Sprawiedliwości UE z 30 maja 2024 r., C-325/23, Deutsche Bank Polska, pkt 58-59, 69-71). Powód nie został uprzedzony o dodatkowej korzyści banku wynikającej z przeliczeń, która nie miała żadnego ekwiwalentu (zob. postanowienie Trybunału Sprawiedliwości UE z 18 października 2023 r., C-117/23, Eurobank Bulgaria, pkt 48-50, teza). W świetle tego orzecznictwa sama okoliczność, że swoboda Banku w kształtowaniu kursu waluty obcej (CHF) nie była *de facto* – ze względu na uwarunkowania rynkowe – nieograniczona, a art. 111 ust. 1 pkt 4 pr. bank. stanowi ustawową podstawę do publikowania przez banki obowiązujących w relacjach z nimi kursów walut, nie zwalniała banku z obowiązku podania w umowie reguł ustalania kursu wymiany waluty obcej stosowanego w celu obliczenia kwoty rat kredytu w taki sposób, aby kredytobiorca miał możliwość w każdej chwili samodzielnie ustalić ten

kurs. Bez tego ograniczenia swoboda banku może być wykorzystywana w praktyce w celu czerpania ponadprzeciętnych korzyści z umowy kredytowej, choćby tylko okresowo (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22 i II CSKP 1753/22, z 24 maja 2024 r., II CSKP 1560/22).

W świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE badanie, czy postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, nie może sprowadzać się do ekonomicznej oceny o charakterze ilościowym, dokonywanej w oparciu o porównanie z jednej strony całkowitej kwoty transakcji będącej przedmiotem umowy, a z drugiej strony kosztów, które zgodnie z tym warunkiem obciążają konsumenta. Znacząca nierównowaga może bowiem wynikać z samego wystarczająco poważnego naruszenia sytuacji prawnej, w jakiej konsument, jako strona danej umowy, znajduje się na mocy właściwych przepisów krajowych, czy to w postaci ograniczenia treści praw, które zgodnie z przepisami przysługują mu na podstawie umowy, czy przeszkody w ich wykonywaniu, czy też nałożenia na niego dodatkowego obowiązku, którego nie przewidują przepisy krajowe (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 27 stycznia 2021 r., C-229/19 i C-289/19, *Dexia Nederland*, pkt 49, z 13 października 2022 r., C-405/21, *Nova Kreditna Banka Maribor*, pkt 22, z 21 września 2023 r., C-139/22, *mBank (Polski rejestr klauzul niedozwolonych)*, pkt 54 oraz postanowienie Trybunału Sprawiedliwości UE z 30 maja 2024 r., C-325/23, *Deutsche Bank Polska*, pkt 58-59, 69-71). Także dlatego okoliczność, że uwarunkowania rynkowe ograniczały swobodę banku w zakresie określania kursu waluty, zapobiegając *de facto* drastycznym odstępstwom od kursów stosowanych w praktyce bankowej (kursu średniego NBP), nie oznacza, iż sporne postanowienia były dozwolone. Nadal bowiem umożliwiały bankowi czerpanie korzyści, które w istocie nie miały żadnego uzasadnienia w świetle wyłącznie waloryzacyjnego charakteru denominacji do CHF, a których rozmiar zależał od jego decyzji i polityki finansowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z 24 maja 2024 r., II CSKP 1560/22, oraz postanowienie Trybunału Sprawiedliwości UE z 18 października 2023 r., C-117/23, *Eurobank Bulgaria*, pkt 47-49).

Z art. 111 ust. 1 pkt 4 pr. bank. wynika jedynie ogólna kompetencja i obowiązek banku ogłaszania w miejscu wykonywania czynności, w sposób ogólnie dostępny

stosowanych kursów walutowych. Nie jest to przepis dyspozytywny, który ma kształtować treść stosunku umowy kredytu, a w szczególności determinować kształt mechanizmu waloryzacyjnego w zakresie kursu walutowego miarodajnego dla przeliczeń, co dopiero pozwalałoby odwołać się do domniemania, że ów kształt był wynikiem należytego wyważenia ogółu praw i obowiązków stron przez ustawodawcę i wyłączałoby kontrolę abuzywności zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 (por. wyrok Sądu Najwyższego z 24 maja 2024 r., II CSKP 1560/22).

Sąd Najwyższy wyjaśnił, że skutków abuzywności klauzul ryzyka walutowego i klauzul kursowych (przeliczeniowych) w żaden sposób nie podważyła ustawa antyspreadowa (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1753/22, z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20, z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z 25 października 2023 r., II CKSP 820/23). Z art. 4 ustawy antyspreadowej wynika, iż nowe przepisy miały zastosowanie także do kredytów udzielonych przed jej wejściem w życie, które nie zostały całkowicie spłacone, jednakże tylko do ich części pozostającej do spłaty. Kredyty w części już spłaconej pozostały zatem poza zakresem normowania tą ustawą. Celem ustawodawcy nie było zatem sanowanie umów nieważnych, a nowelizacja miała oddziaływać na stare kredyty tylko *pro futuro* i dotyczyć jedynie umów ważnych. Nie ma wystarczających podstaw do uznania, że w ten sposób ustawodawca dał wyraz założeniu o ważności umów zawierających abuzywne klauzule indeksacyjne. W przepisach ustawy antyspreadowej nie przewidziano zastąpienia klauzul abuzywnych skonkretyzowaną regulacją zastępczą, która korzystałaby z domniemania, że owe konkretne rozwiązania są wynikiem należytego wyważenia ogółu praw i obowiązków stron przez ustawodawcę i wyłączała kontrolę abuzywności zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 30 maja 2024 r., C-176/23, Raiffeisen Bank, w którym stwierdzono, że art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie ocenie nieuczciwego charakteru warunków znajdujących się w umowie o kredyt konsumencki zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą w okolicznościach, w których przedsiębiorca wprowadził zmiany do tych warunków w celu zapewnienia zgodności tej umowy z bezwzględnie obowiązującym uregulowaniem krajowym dotyczącym zasad ustalania stopy procentowej, jeżeli uregulowanie to ustanawia

jedynie ogólne ramy dla ustalenia stopy procentowej do tej umowy o kredyt, pozostawiając jednocześnie rzeczonemu przedsiębiorcy swobodę uznania w odniesieniu zarówno wyboru wskaźnika referencyjnego dla tej stopy jak i wysokości stałej marży, którą można dodać do tej stopy, pkt 36, teza). Wszystko to oznacza, że ustawa antyspreadowa miała dotyczyć jedynie umów ważnie zawartych i w żaden sposób nie regulowała (nie sanowała) abuzywnych klauzul indeksacyjnych (por. też wyroki Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115, z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z 25 października 2023 r., II CKSP 820/23, z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1753/22, z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, z 9 lipca 2024 r., II CSKP 249/24, z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22).

Bezzasadnie pozwany zarzuca, że luki w umowie powstałe po wyeliminowaniu z niej klauzul abuzywnych mogły i powinny być wypełnione przez sięgnięcie do przepisów dyspozytywnych (zarzuty naruszenia art. 358 § 2, art. 56, art. 65, art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 24 ust. 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim i art. 41 pr. weksl. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c.). Argumentacja ta pomija przesłanki, które zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego i Trybunału Sprawiedliwości UE muszą być spełnione, aby niedozwolone postanowienie umowne odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej (w umowie kredytu indeksowanego czy denominowanego) mogło zostać zastąpione innym sposobem określenia kursu waluty obcej. W szczególności w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów – zasada prawna – z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, nr 9, poz. 56) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zastąpienie takie wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy (koniunkcja przesłanek): 1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 15 marca 2012 r., C-453/10, Jana Pereničova, pkt 33-34, z 14 marca 2019 r., C-118/17, Zsuzsanna Dunai, pkt 40, 51, z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179, Abanca Corporación Bancaria, pkt 57, z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 39-41, z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W., pkt 83, 89, z 2 września 2021 r., C-932/19, OTP Jelzálogbank i in., pkt 49-50, z 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21

i C-82/21, D.B.P., pkt 74, z 8 września 2022 r., w połączonych sprawach C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 67, 74, z 12 października 2023 r., C-645/22, Luminor Bank, pkt 29, 37); 2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w czasie sporu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 marca 2023 r., II CSKP 617/22, wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 51, z 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 67, z 27 kwietnia 2023 r., C-705/21, AxFina Hungary, pkt 41, z 23 listopada 2023 r., C-321/22, Provident Polska, pkt 87), z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że „do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie” w tym sensie, że jeżeli sąd poinformował konsumenta w sposób obiektywny i wyczerpujący o skutkach prawnych oraz szczególnie szkodliwych skutkach ekonomicznych, jakie może mieć dla niego unieważnienie umowy, sąd ten nie może, po uwzględnieniu jego woli stwierdzenia nieważności umowy, sprzeciwić się zrzeczeniu się przez niego ochrony przyznanej im przez dyrektywę 93/13 (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 78 w związku z pkt 74-75, z 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B., U.B., M.B. przeciwko X S.A. (M.B. i in.), pkt 43-45 i teza, z 12 października 2023 r., C-645/22, Luminor Bank, pkt 29; postanowienie Trybunału Sprawiedliwości UE z 18 października 2023 r., C-117/23, Eurobank Bulgaria, pkt 66), a z drugiej strony sąd nie może chronić konsumenta przed upadkiem umowy, jeżeli ocenia, że nie naraża on go na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, choćby konsument domagał się tej ochrony (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 12 października 2023 r., C-645/22, Luminor Bank, pkt 38, 40-41); 3) istnieje przepis dyspozytywny albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który mógłby zastąpić wyłączone niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy (z korzyścią dla konsumenta); jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy” (zob. wyrok

Trybunału Sprawiedliwości UE z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17 Abanca Corporación Bancaria, pkt 59-64 i teza).

Sąd Apelacyjny uznał, że bez abuzywnych klauzul przeliczeniowych umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej nie może nadal obowiązywać. Jest tak dlatego, że ich wyeliminowanie prowadzi także do upadku klauzuli ryzyka walutowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, co jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze niż zamierzone przez strony, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Bez postanowień określających sposób wyznaczenia kursu miarodajnego dla przeliczenia złotówki na CHF i na odwrót (bez uzupełnienia związanej z tym luki), klauzule przewidujące indeksację (ucieleśniające też ryzyko walutowe), w ogóle nie mogą wywrzeć skutku (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18 i z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22). Po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20, z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, z 20 maja 2022 r., II CSKP 796/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z 10 marca 2023 r., II CSKP 1017/22, z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1016/22, z 25 maja 2023 r., II CSKP 1311/22, z 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1159/22, z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, z 8 listopada 2023 r., II CSKP 1530/22, z 21 listopada 2023 r., II CSKP 1675/22 i II CSKP 701/23, z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22 i II CSKP 1753/22, z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, z 24 stycznia 2024 r., II CSKP 1496/22, z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22). Nie można natomiast mówić o spełnieniu drugiej przesłanki, przyjmując, że całkowity upadek umowy naraża powoda na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”. Skoro do celów tej oceny decydująca jest wola konsumenta, a powód konsekwentnie domagał się uznania umowy za nieważną i tym samym zrzekł się ochrony przed upadkiem umowy, nie można uznać, iż narażałby on go na

„szczególnie niekorzystne konsekwencje”. Już z tego względu uzupełnienie luk w umowie nie wchodziło w rachubę, niezależnie od istnienia albo braku nadających się do tego przepisów dyspozytywnych.

Niezależnie od powyższego, w judykaturze wielokrotnie wskazywano na niedopuszczalność zastąpienia niedozwolonych postanowień kursowych przez sięgnięcie do art. 358 § 2 k.c. (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22, z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22), do przepisów o charakterze ogólnym, przewidujących, iż skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 62 oraz pkt 3, z 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 77, z 12 stycznia 2023 r., C-395/21, D.V., pkt 63, 65, z 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B. i in., pkt 56), wykładni oświadczeń woli (art. 65 k.c.) czy art. 41 pr. weksl. (wyroki Sądu Najwyższego z 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22, z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22; wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 18 listopada 2021 r., C-212/20, A.S.A., pkt 68, 70, 78, teza, gdzie wskazano, że art. 5 i 6 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, dokonał wykładni tego warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron). Jest ponadto jasne, że art. 24 ust. 3 ustawy o NBP nie jest przepisem dyspozytywnym, który ma kształtować treść stosunku umowy kredytu, a w szczególności determinować kształt mechanizmu waloryzacyjnego w zakresie kursu walutowego miarodajnego dla przeliczeń, co dopiero pozwalałoby odwołać się do domniemania, że ów kształt był wynikiem należytego wyważenia ogółu praw i obowiązków stron przez ustawodawcę i wyłączałoby kontrolę abuzywności zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 (por. wyroki Sądu Najwyższego z 29 listopada

2023 r., II CSKP 1460/22 i II CSKP 1753/22, z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22, motyw 13 dyrektywy 93/13 oraz wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 21 marca 2013 r., C-92/11, RWE Vertrieb AG przeciwko Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V., pkt 26 i n.).

Konsekwencją stwierdzenia nieważności umowy jest przysługiwanie powodowi roszczeń restytucyjnych o zwrot świadczeń spełnionych na jej podstawie jako nienależnych, stosownie do art. 405, z art. 410 § 2, art. 411 pkt 1 i 4 k.c.

Bezzasadnie pozwany zarzuca, że odsetki od kwoty zażądaney przez powoda powinny być zasądzone od daty wydania wyroku w niniejszej sprawie, co miało stanowić o naruszeniu art. 481 w związku z art. 455 k.c., gdyż z aktualnego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE wynika, że możliwość żądania odsetek za opóźnienie nie może być uzależniona od prawomocnego ustalenia nieważności umowy, lecz powinna wiązać się z zażądaniem przez konsumenta zwrotu kwot zapłaconych w wykonaniu nieważnej umowy i upływem terminu do zapłaty (por. wyrok z 14 grudnia 2023 r., C-28/22, Getin Noble Bank - Termin przedawnienia roszczeń restytucyjnych, pkt 71-72, 85-87 oraz postanowienie z 8 maja 2024 r., C-424/22, Santander Bank Polska, pkt 37). W uchwale składu siedmiu sędziów – zasada prawna – z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że kredytodawca może żądać zwrotu swego świadczenia jako nienależnego dopiero od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna. Chwilą tą jest odmowa potwierdzenia przez konsumenta klauzuli abuzywnej (bez której umowa nie może obowiązywać) albo upływ rozsądnego terminu do jej potwierdzenia, przy czym wystąpienie przez konsumenta – choćby pozasądowo – z żądaniem restytucyjnym zakładającym trwałą bezskuteczność (nieważność) całej umowy, może być uznane za dorozumianą odmowę potwierdzenia klauzuli i akceptację konsekwencji upadku umowy, prowadzącą do jej trwałej bezskuteczności (nieważności). Taka ocena jest uzasadniona wtedy, gdy żądaniu towarzyszy jego wyraźne oświadczenie, także pozasądowe, że jest świadomy konsekwencji upadku umowy i to nawet – za czym przemawia zasada *volenti non fit iniuria* czy też akceptacja dla reguły działania na własne ryzyko – przy założeniu, iż oświadczenie to nie odpowiada rzeczywistości.

W świetle aktualnego orzecznictwa powołanie się przez konsumenta na

nieważność umowy kredytu indeksowanego jest dla niego w praktyce niemal zawsze korzystne (choćby ze względu na brak obowiązku zapłaty bankowi jakiegokolwiek innego świadczenia niż zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania umowy kredytu oraz odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia wezwania do zapłaty, zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 15 czerwca 2023 r., C-520/21, Bank M., pkt 78-82, 84, teza, oraz postanowienia Trybunału Sprawiedliwości UE z 11 grudnia 2023 r., C-756/22, Bank Millennium, pkt 29, teza, i z 12 stycznia 2024 r., C-488/23, Naniowski, pkt 24-25, teza), a tym samym ryzyko związane z błędną oceną tej kwestii i ewentualnymi próbami uchylecia się od skutków błędnej decyzji jest znikome, można przyjąć co najmniej domniemanie, że żądając zwrotu świadczeń spełnionych na podstawie takiej nieważnej umowy, kredytobiorca-konsument dysponuje informacjami niezbędnymi dla oceny swej decyzji. Oznacza to, przynajmniej co do zasady, że już samo wystąpienie przez konsumenta – choćby pozasądowo – z żądaniem restytucyjnym zakładającym trwałą bezskuteczność (nieważność) całej umowy, stanowi dorozumianą odmowę potwierdzenia klauzuli i akceptację konsekwencji upadku umowy, prowadząc do jej trwałej bezskuteczności (nieważności).

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oraz – co do kosztów postępowania – art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c., § 2 pkt 6 w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2023 r. poz. 1964), orzeczono jak w sentencji.

Grzegorz Misiurek Karol Weitz Marta Romańska

(M.M.)

[r.g.]